

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан факультету суспільних наук

Остапець Ю.О.
« 17 » _____ 2022 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї**

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність	054 Соціологія
Освітня програма	Соціологія
Статус дисципліни	вибіркова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2022

Робоча програма з навчальної дисципліни «Соціологія сім'ї» для здобувачів вищої освіти галузі знань **05 Соціальні та поведінкові науки** спеціальності **054 Соціологія** освітньої програми «Соціологія».

Розробник: Шандор Федір Федорович, професор, доктор філософських наук, професор кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи

протокол № 13 від «24» травня 2022 р.

Завідувач кафедри Шандор Ф.Ф.

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 8 від «07» червня 2022 р.

Голова науково-методичної комісії Попадич О.О.

© Шандор Ф.Ф., 2022 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2022 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	3	3
Кількість модулів – 1	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 3	5	5
	Лекції:	
	24	8
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: залік	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	46	78

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Соціологія сім'ї» – розкрити теоретичні погляди на сімейно-шлюбні відносини, їх зміни з розвитком суспільства, процес формування, розвитку і функціонування сім'ї, її сутність як соціального інституту і малої соціальної групи; визначити коло питань, яке вивчає соціологія сім'ї взаємозв'язок сім'ї і суспільства, зв'язок сім'ї з іншими соціальними спільнотами та сферами соціального життя, типи соціальних відносин, характерних для сім'ї, виділити суперечності сімейно-шлюбних відносин, причини, мотиви розлучень та їх соціальні наслідки. Завдання курсу: сформулювати вміння аналізувати різні соціологічні погляди на сімейно-шлюбні відносини

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

Фахові компетентності спеціальності (СК)

СК01. Здатність оперувати базовим категоріально-понятійним апаратом соціології.

СК02. Здатність до опанування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

СК08. Здатність використовувати інтернет-ресурси, статистичну інформацію для вирішення експериментальних і практичних завдань у галузі професійної діяльності.

СК15. Здатність прогнозувати та вирішувати конфліктні ситуації на різних рівнях суспільних відносин.

СК16. Здатність до адаптації та професійного реагування на виклики соціальних трансформацій.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Соціологія», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Використовувати понятійний апарат соціології в освітній, дослідницькій та інших сферах професійної діяльності.	РН01
Розуміти історію розвитку соціології, її сучасні концепції та теорії, основні проблеми.	РН02
Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних змін в Україні та світі.	РН03
Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач.	РН04
Розуміти наукові принципи, що лежать в основі соціальної діяльності, ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання зі спеціальності, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід	РН13
Застосовувати відповідні соціологічні дослідження та реалізовувати дослідницькі професійні навички стосовно теоретичних та прикладних аспектів вивчення соціальних змін.	РН017
Проводити пошук ефективних засобів використання соціальних механізмів регулювання соціальних, політичних, економічних, освітніх, етнокультурних процесів методом проведення соціологічних досліджень.	РН19

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Соціологія сім'ї»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
знати об'єкт, предмет і функції спеціальної соціологічної теорії, яка вивчає сучасну сім'ю; основні її поняття та категорії; структуру, види, типи і моделі сучасної сім'ї; особливості функціонування сім'ї як малої соціальної групи і соціального інституту; уміти аналізувати проблеми, кризи, конфлікти в сім'ї з метою визначення необхідних напрямків, форм і методів соціальної роботи з сім'ями	РН01
	РН02
	РН03
	РН04
	РН13
	РН17
	РН19

4. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни є: залік; презентація результатів виконаної індивідуальної /групової роботи студента.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форма поточного контролю: доповідь на практичних заняттях

Форма модульного контролю: контрольна робота

Форма підсумкового семестрового контролю: залік

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	50	100
5	4	5	5	5	5	8	8	5		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів
Практичні заняття, доповідь з презентацією	10	40
Реферат	2	10
Модульна контрольна робота	1	50
Разом		100

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульна контрольна робота складається з тестових завдань та запитання описово-аналітичного характеру.

Тестові завдання покликані оцінити знання з тематичної проблематики модулю, яка надавалася на лекціях і обговорювалася на практичних заняттях. Залежно від орієнтування у тематичному матеріалі по тестах, дане завдання модульної контрольної роботи максимально може бути оцінене у 30 балів.

Запитання має на меті оцінити обізнаність здобувача з програмовим матеріалом. Залежно від послідовності викладу і орієнтуванні у матеріалі теоретичних питань, ця частина завдань модульної контрольної роботи максимально може бути оцінена у 20 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Відповідно до «Положення про порядок та методику проведення семестрових (курсівих) екзаменів і заліків в Ужгородському національному університеті» (затверджено Наказом Ректора ДВНЗ «УжНУ» № 698/01-17 від 08.05.2015 р.), знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) – заслуговує студент, який:

- всебічно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;

- вмiє самостiйно виконувати завдання, передбаченi програмою, використовує набутi знання i вмiння у нестандартних ситуацiях;

- засвоїв основну i ознайомлений з додатковою лiтературою, яка рекомендована програмою;

- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисциплiни та усвiдомлює їх значення для професiї, яку він набуває;

- вiльно висловлює власнi думки, самостiйно оцiнює рiзноманiтнi життєвi явища i факти, виявляючи особистiсну позицiю;

- самостiйно визначає окремi цiлi власної навчальної дiяльностi, виявив творчi здiбностi i використовує їх при вивченнi навчально-програмового матерiалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцiнку «добре» (82-89 балiв, В) – заслуговує студент, який:

- повнiстю опанував i вiльно (самостiйно) володiє навчально-програмовим матерiалом, в тому числi застосовує його на практицi, має системнi знання в достатньому обсязi вiдповiдно до навчально-програмового матерiалу, аргументовано використовує їх у рiзних ситуацiях;

- має здатнiсть до самостiйного пошуку iнформацiї, а також до аналізу, постановки i розв'язування проблем професiйного спрямування;

- пiд час вiдповiдi допустив деякi неточностi, якi самостiйно виправив, добирає переконливi аргументи на пiдтвердження вивченого матерiалу;

оцiнку «добре» (74-81 бал, С) – заслуговує студент, який:

- в цiлому навчальну програму засвоїв, але вiдповiдає з певним помилками;

- вмiє порiвнювати, узагальнювати, систематизувати iнформацiю пiд керiвництвом викладача, в цiлому самостiйно застосовувати на практицi, контролювати власну дiяльнiсть;

- опанував навчально-програмовий матерiал, успiшно виконав завдання за програмою, засвоїв основну лiтературу, яка рекомендована програмою;

оцiнку «задовiльно» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матерiал в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї;

- виконує завдання непогано, але зi значною кiлькiстю помилок;

- ознайомлений з основною лiтературою, яка рекомендована програмою;

- допускає помилки при виконаннi завдань, але пiд керiвництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцiнку «задовiльно» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володiє основним навчально-програмовим матерiалом в обсязi, необхідному для подальшого навчання i використання його у майбутнiй професiї, а виконання завдань задовольняє мiнiмальнi критерiї. Знання мають репродуктивний характер.

оцiнка «незадовiльно» (35-59 балiв, FX) – виставляється студенту, який:

– виявив суттєвi прогалини в знаннях основного програмового матерiалу, допустив принциповi помилки у виконаннi передбачених програмою завдань.

оцiнка «незадовiльно» (35 балiв, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи студента протягом семестру.

Таблиця відповідності оцінок за різними шкалами

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Соціологія сім'ї як наука. Предмет дослідження соціології сім'ї та її зв'язок з іншими науками. Дослідження сім'ї як малої соціальної групи та соціального інституту. Соціологічне визначення сім'ї. Порівняльний аналіз понять “сім'я” та “шлюб”. Категорії соціології сім'ї: умови життя сім'ї, успішність функціонування сім'ї, рівень життя сім'ї та ін.

Тема 2. Передумови становлення соціології сім'ї. Передумови становлення соціології сім'ї у ХІХ ст. Погляди Л.Моргана на рід та сім'ю. Матеріалістична концепція становлення та розвитку сім'ї Ф.Енгельса. Сім'я як основна одиниця суспільства та модель для формування держави у соціології О.Конта. Соціологічні дослідження сім'ї у ХІХ ст.: Ф.Ле Пле. Антропологічні дослідження сім'ї Б.Малиновського. Історико-соціологічні погляди на сім'ю М.Ковалевського. П.Сорокін про кризу сім'ї на початку ХХ ст.

Тема 3. Сім'я у сучасних соціологічних концепціях. Структурно-функціоналістський підхід до дослідження сім'ї: Т. Парсонс про чоловічі та жіночі ролі у сім'ї. Символічний інтеракціонізм як напрям дослідження сім'ї. Теорія обміну. Психодрама і соціометрія. Неомарксистська теорія про нерівність у сім'ї.

Тема 4. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту. Основні ознаки сім'ї в доіндустріальну епоху. Натуральне господарство як сімейна економіка.. Репродуктивна поведінка у традиційному суспільстві. Основні ознаки сім'ї в індустріальну епоху. Відображення наслідків урбанізації на структурі та функціях сім'ї. Порівняльний аналіз сім'ї в до / індустріальну епоху.

Тема 5. Типологізація сімейних структур. Поняття моногамії та полігамії. Полігінія та поліандрія як різновиди полігамії. Полігамні шлюби у сучасному світі. Структура сім'ї за критерієм влади: патріархальні, матріархальні та егалітарні сім'ї. Поняття ендогамії та екзогамії. Типи сім'ї за критерієм родинних зв'язків: нуклеарні, розширені та неповні сім'ї. Структура сім'ї за критерієм місця проживання: матрілокальні, патрілокальні та унілокальні сім'ї.

Тема 6. Основні типи шлюбної поведінки. Поняття шлюбної поведінки. Фактори, які впливають на вибір шлюбного партнера: культурні (правило ендогамії-екзогамії), соціологічні (гомогамія та просторова близькість), психологічні (любов). Поняття сексуальної поведінки та сексуальної культури. Поняття репродуктивної поведінки, репродуктивного процесу та репродуктивного циклу. Види репродуктивних мотивів: економічні, соціальні, психологічні. Основні теорії планування сім'ї та народжуваності.

Тема 7. Методи генеалогічного дослідження сім'ї. Генеалогія сім'ї. Генеалогічне дерево сім'ї. Сім'я як чинник соціальної мобільності. Вивчення сімейних біографій. Побудова генеалогічного дерева сімей. «Синдром роковин» і геносоціограма. Види родоводу. Біографічний метод дослідження. Види біографічного методу. Метод життєвих історій людей.

Тема 8. Методи дослідження життєвого циклу сім'ї. Життєвий цикл сім'ї. Класифікації життєвого циклу. Внутрісімейні ролі. Дослідження сімейного циклу засобами демографічної статистики. Різні підходи до вивчення сімейного циклу.

Тема 9. Сучасна сім'я: проблеми та перспективи. Соціальні фактори кризи сучасної сім'ї. Сімейні конфлікти, їх причини та шляхи вирішення. Розлучення та їх причини. Соціологічні дослідження сімейних конфліктів і розлучень у країнах Заходу та в Україні. Проблеми насильства в сучасній сім'ї: види, причини та шляхи вирішення. Альтернативні варіанти шлюбу та сім'ї: гомосексуалізм, груповий шлюб, співжиття. Тенденції розвитку сучасної сім'ї.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
Тема 1. Соціологія сім'ї як наука	8	2	2			4	8	2	0			6
Тема 2. Передумови становлення	8	2	0			6	8	0	0			8

соціології сім'ї												
Тема 3. Сім'я у сучасних соціологічних концепціях	8	2	2			4	8	2	0			6
Тема 4. Історичні зміни сім'ї як соціального інституту	8	2	2			4	8	0	0			8
Тема 5. Типологізація сімейних структур	10	2	2			6	10	0	0			10
Тема 6. Основні типи шлюбної поведінки	10	2	2			6	10	0	0			10
Тема 7. Методи генеалогічного дослідження сім'ї	12	4	4			4	12	2	2			8
Тема 8. Методи дослідження життєвого циклу сім'ї	12	4	4			4	12	2	2			8
Тема 9. Сучасна сім'я: проблеми та перспективи	12	2	2			8	12	0	0			12
Модульна контрольна робота	2	2	0			0	2	0	0			2
Разом	90	24	20			46	90	8	4			78

5.3. Темі практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Соціологія сім'ї як наука	2	0
2	Передумови становлення соціології сім'ї	0	0
3	Сім'я у сучасних соціологічних концепціях	2	0
4	Історичні зміни сім'ї як соціального інституту	2	0
5	Типологізація сімейних структур	2	0
6	Основні типи шлюбної поведінки	2	0
7	Методи генеалогічного дослідження сім'ї	4	2
8	Методи дослідження життєвого циклу сім'ї	4	2
9	Сучасна сім'я: проблеми та перспективи	2	0
	Модульна контрольна робота	0	0
	Разом	20	4

5.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Соціологія сім'ї як наука	4	6
2	Передумови становлення соціології сім'ї	6	8
3	Сім'я у сучасних соціологічних концепціях	4	6
4	Історичні зміни сім'ї як соціального інституту	4	8
5	Типологізація сімейних структур	6	10
6	Основні типи шлюбної поведінки	6	10
7	Методи генеалогічного дослідження сім'ї	4	8
8	Методи дослідження життєвого циклу сім'ї	4	8
9.	Сучасна сім'я: проблеми та перспективи	8	12
	Модульна контрольна робота	0	2
	Разом	46	78

6. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

В умовах використання формату онлайн-навчання (дистанційного навчання) із застосуванням мережі Google Meet названі засоби, методи та форми визначаються за домовленістю зі здобувачами і в залежності від зручного виду взаємодії, застосовуються з допомогою існуючих функцій групових чатів та відеоконференцій.

Для ефективного засвоєння тематики є можливість демонстрації необхідних матеріалів на робочому столі комп'ютерного технічного засобу під час занять і семінарів. Зокрема, у разі потреби, під час онлайн-заняття можна надати доступ до свого екрану, щоб показати презентації або іншу тематичну інформацію на робочому столі.

Планування лекційних, практичних (семінарських) та лабораторних занять, модульних контрольних робіт, звітування за індивідуальну та іншу передбачену програмою роботу зі студентами, а також підсумкова перевірка знань у формі іспиту (заліку) здійснюється заздалегідь за допомогою прив'язки до Google-календаря. Синхронізація запланованих заходів виконується автоматично на всіх зручних для їх проведення пристроях.

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Алексеєнко Т.Ф. Виховний потенціал сім'ї в сучасних умовах. Київ: Український соціум, 2002. 143 с.
2. Бабенко Н. Б. Соціологія сім'ї: навчальний посібник. Київ: ДАКККіМ, 2004. 257 с.
3. Безверха Г.І., Гончаренко Л.Г., Грищенко Н.І. та ін Соціологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: НАУ, 2009. 116 с.

4. Гвоздецька Б., Рюль В., Варга Н. Соціологія: методичні матеріали до самостійної роботи: навчально-методичний посібник для напряму підготовки «054 Соціологія». Ужгород: УжНУ, 2021. 110 с.
5. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: навчальний посібник. Дніпропетровськ: РВВ ДДУ, 2000. 140 с.
6. Лукашевич М.П., Туленков М.А., Грищук А.В. Соціологія: підручник для дистанційного навчання. Київ: Університет «Україна», 2005. 319 с.
7. Медіна Т.В. Соціологія сім'ї: навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2006. 56 с.
8. Орос О.Б. Соціологія: методичні рекомендації. Ужгород: УжНУ, 2021. 45 с.
9. Орос О.Б., Афанасьєв Д.М. Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи студентів спеціальності 054 «Соціологія». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 22 с.
10. Піча В.М. Соціологія сім'ї: матеріали до лекції з курсу «Соціологія». Львів: Магнолія-2006, 2009. 296 с.
11. Пилипенко В.Є., Вишняк О.І., Куценко та ін. Спеціальні та галузеві соціології: навчальний посібник. Київ: Каравелла, 2003. 304 с.
12. Руденко Т.П. Молода сім'я в Україні: соціально-філософський аналіз: навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2004, 18 с.
13. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2004. 480 с.
14. Соціологія сім'ї: конспект лекцій для студентів спеціальності 054 «Соціологія» у 2-х частинах. Ч.І. Сім'я як соціальний інститут / Н.О.Ляшенко, Н.М.Семке. Харків: НТУ «ХП», 2018. 96 с.

Допоміжна література

1. Балакірева М.О. Про становище сімей в Україні: доповідь за підсумками року. Київ: Знання-Прес, 2000. 211 с.
2. Барвінський А.О. Соціологія: курс лекцій для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
3. Дворецька Г.В. Соціологія: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2002. 472 с.
4. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Спеціальні та галузеві соціологічні теорії. Київ: МАУП, 1999. 344 с.
5. Лукашевич М.П., Туленков М.В. Соціологія. Загальний курс: підручник. Київ: Каравела, 2011. 408 с.
6. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник. Київ: КНУБА, 2012. 140 с.
7. Соціологія: терміни і поняття: навчальний словник-довідник / за заг. ред. В.М.Пічі [Ю.Ф.Пачковський, О.І.Пташник-Середюк, С.А.Шудло та ін.]. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 658 с.